

VITAINDÍTÓ

Toró T. Tibor – Toró Tibor

Romániai magyar tanulságok és jövőképek Vitaindító a Magyar Összefogás esélyeiről

Bevezető

A 2007. november 25-i Európai Parlamenti választások új fejezetet nyitottak a romániai magyar „belpolitikában”, hiszen az 1989 utáni választások történetében először akadt komoly – és főleg sikeres – kihívója a romániai magyarok parlamenti képviselőinek monopóliumát birtokló Romániai Magyar Demokrata Szövetségnek Tőkés László püspök, az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács elnöke személyében, aki független jelöltként indult. A választásokat tárgyalás-sorozat előzte meg, amit tárgyalások követtek a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) és ellenzéke, az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács (EMNT), valamint a Magyar Polgári Párt (MPP) között, befolyásolva a 2008-as helyhatósági és parlamenti választásokat is. Ennek ellenére konkrét eredménye a 2009-es Európai Parlamenti választásokon lett, amikor is egy sajátos kiegyezés – egyféle belső koalíciós megállapodás – született az RMDSZ és az EMNT között. Bár a megállapodás nem csak az EP-választáson való közös indulásról szólt, hanem a két fél közötti további együttműködésről is – ennek intézményes keretét az EMNT kezdeményezésére létrejött Erdélyi Magyar Egyeztető Fórum (EMEF) adott –, az ezt követő másfél évben a felek igen ritkán jutottak el a kölcsönös tájékoztatástól a közös politikai cselekvésig. Ugyanakkor az EMEF keretében zajló tárgyalások is inkább az álláspontok markáns különbözőségére mutattak rá, mintsem közelítették volna az ezeket az erdélyi magyar politika stratégiai kérdéseiben. Így a folyamatnak mondhatni természetes következménye lett az Erdélyi Magyar Néppárt (EMNP) létrehozásáról szóló bejelentés az EMNT 2010. év decemberi Országos Küldöttgyűlésén, és azt követően a pártépítés elkezdése, ami most már intézményesen is hátrópólusává teszi az erdélyi magyar politikát.

Nem kérdés tehát, hogy az elmúlt majdnem négy év négy választásai¹ és az azt körvonalázó politikai csatározások és viták egy folyamat részei. Ennek ellenére, a különböző választások külön-külön történő politológiai elemzésétől² eltérően, erről átfogó esélylatolgató, jövőkép-tematizáló elemzés kevés született.³ Továbbá a 2009-es és 2010-es év történéseit – tudomásunk szerint – senki nem dolgozta fel.

Úgy érezzük, hogy az eltelt idő elégséges arra, hogy kritikailag vizsgáljuk, merre tart a Magyar Összefogás, továbbá a választásokig hátralevő idő

1 Vitatható hogy a folyamat részeként értelmezhető-e a 2009-es elnökválasztás, ahol a fent is említett politikai szereplők, ha nem is direkt módon, de ellentétes táborban találták magukat.

2 A 2007-es EP választásokról lásd: Toró T. Tibor: Tájékpárt csata előtt, tárgyalás után. *Krónika* 2007. szeptember 24.; Markó Béla: Felelőtlen felelősök. Válaszúton az erdélyi magyar politika. *Élet és irodalom*, LI. (46), 2007. november 16.; Viszketett a tenyerük. EP-választások: mi rejlik a számok mögött? *transindex.ro*, 2007. december 4.; Toró T. Tibor: 2008 – a rendszerváltás vagy a restauráció éve? EP választás utáni pillanatkép, *Krónika* 2008. január 25.; Bakk Miklós: Egy paradigma lebomlása. Az RMDSZ- és az EP-választások tanulságai. *Kommentár*, 2007. 6. sz.; Szász Alpár Zoltán – Bakk Miklós: Európai parlamenti választások – első alkalommal. *Magyar Kisebbség*, 2007. 3–4. sz., 7–69.

A 2008-as helyhatósági választásokról lásd: Előzés jobbról. RMDSZ–MPP: új politikai aréna a Székelyföld. *transindex.ro*, 2008. június 9.; Bognár Zoltán: MPP, RMDSZ, satöbbi. After party. *transindex.ro*, 2008. június 11.

A 2008-as parlamenti választásokról: Bognár Zoltán: A Tökés–Markó találkozó. Fegyverszünet vagy kiegyezés. *transindex.ro*, 2008. július 7.; Bognár Zoltán: Az RMDSZ–EMNT–MPP háromszög és a nemzeti imperatívusz. *transindex.ro*, 2008. augusztus 31.; Markó Béla: Egy elmaradt egyezség története. *Élet és irodalom*, LII. (38), 2008. szeptember 19.; Toró T. Tibor Gondolatok egy érdemben el sem kezdett tárgyalás kudarcának valós okairól. *Erdélyi Napló*, XVIII. évf., 2008. 35.; Választási kerekasztal – Miért veszített 200 ezer szavazatot az RMDSZ? *transindex.ro*, 2008. december 19.; Székely István Gergő: „Egyéni választóköri többségi rendszer arányos kimenetellel?” Románia új választási rendszere. *Pro Minoritate*, 2009. tavasz; Kiss Tamás: Az RMDSZ és az erdélyi magyar választók. Szociológiai vázlat. *Pro Minoritate* 2009. tavasz.

A 2009-es EP választásokról: Választási kerekasztal – EP-választások: a közös lista hozott, de vitt is szavazatokat. *transindex.ro*, 2009. június 19.

3 A választások összefoglalásáról és a tárgyalások elemzéséről és a Magyar Összefogás jövőjéről Toró Tibor írt elemzést „Kiegyezés vagy választási koalíció? – Az erdélyi magyar politika az EP választások előtt” címmel (megjelent *Pro Minoritate*, 2009. tavasz), illetve uő: *Kísérletek a „magyar összefogás” politológiai értelmezésére. Két megközelítés.* Szakdolgozat, Corvinus Egyetem – Esélyegyenlőségi és kisebbségvédelmi igazgatás szak, 2010.

megengedi, hogy szakmailag tárgyaljuk, milyen túlélési lehetőségekkel bír, illetve milyen problémákat kell leküzdenie. Jelen vitaindító tehát túlmutat az eddigi folyamat értékelésén, célja a lehetséges folytatások felvázolása, sarkalatos kérdésekben való vita generálása. Ugyanakkor ez megvalósíthatatlan az elmúlt négy év tényeinek és tanulságainak levonása nélkül.

Jelen tanulmány három részből áll. Az első részben összefoglaljuk az elmúlt öt évről született írások következtetéseit, nagy hangsúlyt fektetve az események alakulásának mikéntjére, egyben alátámasztva a „kiegyezés” reálpolitikai szükségességét. A második részben néhány elméleti kérdést tisztázunk – a **politikai közösség** és **nemzeti érdek** fogalmait –, amelyek pontos megfogalmazása megkönnyíti következtetéseink értelmezését és értékelését. A harmadik fejezet az általunk levonható következtetéseket, problémákat és lehetséges kiutakat tartalmazza azzal a nem titkolt szándékkal, hogy termékeny vitát gerjesszünk a vélemények ütköztetésével.

Kiindulópontok – az elmúlt öt év fontosabb történéseinek összefoglalása

Anélkül, hogy részletekbe menően leírnánk a négy választáshoz és az EMNP geneziséhez kapcsolódó történéseket,⁴ megpróbáljuk összefoglalni a velük kapcsolatos legfontosabb észrevételeket és következtetéseket, az eredmények és támogatottság, a konfliktusok és nézetkülönbségek, illetve a törésvonalak fogalmi köre csoportosítva ezeket.

Eredmények és támogatottság

Az elmúlt négy választás egyik kulcsfontosságú kérdése a választási eredmények kiértékelése és az ebből következtethető támogatottság politikai hasznosíthatóságának mérlegelése. Míg a 2007-es EP választásokon, a 2008-as helyhatósági és parlamenti választásokon a szembenállás eredményeire és a választási támogatottságra fókuszálhatunk, addig a 2009-es EP választások esetében pont a közös indulásnak a választási magatartásra gyakorolt hatása a mérvadó.

1. A 2007-es EP-választások Tőkés László és az RMDSZ külön indulását hozzák, és mindkét fél sikerével végződnek (az előbbi függetlenként kerül be az Európai Parlamentbe, míg az utóbbi két mandátumot szerez). Az eredmények azt mutatják, hogy a magyar szavazók megközelítőleg 40%-kal

4 Az elmúlt négy év részletekbe menő kronologikus leírását lásd Toró Tibor: *Kiegyezés vagy választási koalíció? – Az erdélyi magyar politika az EP választások előtt. Pro Minoritate* 2009. tavasz.

jobban mobilizálódtak, mint a románok, a magyar szavazatokért versengő jelöltek 9%-ot érve el.⁵ Egy fontos mozzanata ennek a választásnak, hogy először válik számszerűsíthetővé az RMDSZ és ellenzéke közötti szembenállás: Tőkés László az összesített szavazatok 38,42%-át szerezte meg.⁶ Az eredmények kapcsán néhány fontos kérdés fogalmazódik meg a szakmai vitákon. Honnan származnak Tőkés László szavazatai? Mivel magyarázható a nagyobb magyar mobilizáció? Milyen új folyamatok figyelhetők meg az erdélyi magyar politikában és a magyar szavazók választási magatartásában?

Összefoglalva a kérdésekre adott szakmai és politikai válaszokat néhány érdekes és elemzésünk szempontjából releváns következtetés vonható le.

Több szerző arra az álláspontra helyezkedik, hogy Tőkés László a magyar – az RMDSZ „kislépéses” érdekvédelmi politikáját elutasító – és román – a politikai pártokat elutasító – választók proteszt-szavazatait gyűjtötte be, ezzel megmagyarázva nemcsak a Kárpátokon túlról kapott körülbelül 18 ezer szavazatot, de a többszámú erdélyi magyar vidékeken érzékelt nagyarányú támogatást is.⁷ A szakmai érdekességek mellett a támogatottság kérdése politikai szempontból is nagyon fontos, hiszen Tőkés László pontos támogatottságának pontos aránya kihatással van az elkövetkező politikai döntésekre is. Az arány – a Kárpátokon túli szavazatokat leszámítva is – egyharmad körül mozgott.

Ugyanakkor bebizonyosodik, hogy Tőkés László továbbra is megkerülhetetlen tényezője az erdélyi magyar politikának, mások ennél is tovább mennek, a választásokat az „egységparadigma végeként”⁸, az alternatíva, az ellenzék térnyeréseként és létjogosultságaként⁹ értelmezik egy kétpólusú erdélyi magyar politika vízióját vetítve elő.

Egy harmadik álláspont egy Székelyföld vs. interetnikus környezet törésvonal megerősödésére hívja fel a figyelmet, amely kihat a választási magatartásra is. Ennek hátterében az RMDSZ „Székelyföld problémája” rejlik, amely abból adódik, hogy a Szervezet üzenetei főleg interetnikus kör-

5 Ezzel kapcsolatban lásd Székely István hozzászólásait a Transindex által közölt *Viszketett a tenyerük... vita* anyagában

6 A választási eredmények részletes elemzéséről lásd Szász-Bakk: i. m.

7 Részletesebben lásd Székely István, Kiss Tamás és László Attila hozzászólásait *Viszketett a tenyerük... vita* anyagában.

8 Bakk: Egy paradigma lebomlása. Az RMDSZ- és az EP-választások tanulságai. *Kommentár*, 2007. 6. sz.

9 Toró T. Tibor: 2008 – a rendszerváltás vagy a restauráció éve? EP-választás utáni pillanatkép, *Krónika*, 2008. január 25.

nyezetben lelnek pozitív fogadtatásra, mert a kisebbség-többség konfliktusaiból adódó élethelyzetekre kínálnak valamilyen megoldást. Ezzel szemben a Székelyföldön a magyarság nem kisebbség, nincs is ilyen tudata, és az emberek sok esetben – jogosan – úgy tekintenek az RMDSZ-re, mint a hatalom képviselőjére.¹⁰

A részvétellel kapcsolatban azonban a legfontosabb következtetés, hogy a verseny pozitívan hatott a magyarság szavazási kedvére, a majdhogynem másfélszeres részvétel oka elsődlegesen az „alternatíva” megjelenése.¹¹

2. A 2008-as helyhatósági választások újabb szembenállást hoznak, több okból is. Egyrészt 2008 márciusában bizonyossá válik, hogy Bukarestben a pártok bejegyzésében illetékes bíróság elfogadta a Magyar Polgári Párt (MPP) bejegyzési kérését, és az új párt bejelenti indulási szándékát a helyhatósági választásokon. Másrészt az EP-választásokon hozott dupla siker nem zárta le a 2007-ben zátonyra futott kiegyezés lehetőségét, hiszen mindkét fél versenyben maradt. Fontos újdonsága még a helyhatósági választásoknak Tőkés László szerepvállalása, akinek az EP-választásokon nyert politikai tőkét a választási kampány során az MPP próbálja hasznosítani.

Az MPP csak célirányosan indít jelölteket az RMDSZ ellen, több esetben nem állítva megyei vagy helyi listákat, polgármesterjelölteket. Az egyenlőtlen összehasonlítási alap miatt ez a megméretkezés nem igazán alkalmas a két tábor erőviszonyainak a pontos összehasonlítására, azonban így is több kérdés merül fel: milyen változást hozott az új szereplő megjelenése, illetve lehet-e mégis releváns következtetéseket levonni az erőviszonyok alakulásáról.

A választások legalaposabb kiértékelésére a Jakabffy Elemér Alapítvány és a Transindex által rendezett kerekasztal-beszélgetés keretében került sor, ahol a részvevő elemzők a választási eredményekből kiindulva három fontos következtetést vonnak le:¹²

- Az eredmények világosan kirajzolják a 2007-ben tapasztalt „többségi vs interetnikus környezet” törésvonal létét és kiszélesedését, hiszen az MPP – néhány kivételtől eltekintve – kizárólag csak

10 A Székelyföld – interetnikus környezet törésvonaláról lásd Szász és Bakk: i. m., Székely István hozzászólásai a *Viszketett a tenyerük...* vita anyagában.

11 Toró T. Tibor: 2008 – a rendszerváltás vagy a restauráció éve? Id. kiad.

12 A beszélgetésről szóló anyagot lásd: Előzés jobbról. RMDSZ–MPP: új politikai aréna a Székelyföld. *transindex.ro*, 2008. június 09.

a Székelyföldön tudott labdába rúgni, az internetikus környezetben majdhogynem kizárólag az RMDSZ jutott mandátumokhoz.

- Az új szereplő megjelenése, illetve az általa elért eredmény előrevetítése az őszi parlamenti választásokra vélhetően nem veszélyezteti az RMDSZ bejutását, hiszen az MPP székelyföldi térnyerése ellenére biztosan hozta a megyei listákra leadott szavazatok esetében a voksok több mint 5%-át. Továbbá elmondható, hogy a székelyföldi közvetlen megmérések zömében is az RMDSZ kerekedett felül. Az MPP a fontosabb települések közül csak Kézdivásárhelyen, Gyergyószentmiklóson, Baróton, Tusnádfürdőn tudott győzni, és a megyei tanácsokban sem tudott döntő pozícióba kerülni.
- a verseny nem mindig és nem mindenhol növeli a szavazási kedvet. Míg a 2007-es szám adatok világosan igazolták a verseny mobilizáló hatására vonatkozó posztulátumot, addig a székelyföldi helyhatósági választások inkább cáfolták ezt, Sepsiszentgyörgyön például kisebb volt a választási kedv, mint az országos átlag.¹³

És végül, de nem utolsósorban:

- Tőkés László politikai tőkéje csak korlátozott mértékben ruházható át másokra, mobilizáló képessége sem adható át más szervezetnek.

Az MPP vártnál gyengébb szereplése valamelyest árnyalta az EP-választás eredményeit, legalábbis diskurzív lehetőséget biztosítva az ellenzék támogatottságának megállapítására.

3. A 2008-as parlamenti választások, habár újabb tárgyalások előzik meg, nem hoznak megegyezést, de igazi összecsapást sem.¹⁴ Bár a 2008-as választási rendszer látszólagos egyéni választókerületes megoldása¹⁵ előnyös megméréstetési felületet biztosíthatott volna az MPP számára, hosszabb huzavona után ezt a szervezet nem vállalta, megelégedve pár független jelölt támogatásával. A parlamenti választások az RMDSZ bejutását hozták, azonban nem túl megnyugtató eredménnyel: míg a mandátumait és a szavazatokból való részesedését nagyjából megtartotta (képviselőházban

13 Lásd Székely István hozzászólását a Transindex által közölt, *Választási kerekasztal - EP-választások: a közös lista hozott, de vitt is szavazatokat* c. vita anyagában.

14 A tárgyalásokról részletes tudósítást lásd Toró: *Kiegyezés vagy választási koalíció? - Az erdélyi magyar politika az EP választások előtt*. Id. kiad.

15 A választási rendszer magyarázatáról lásd Székely István Gergő: „Egyéni választókerületes többségi rendszer arányos kimenetellel?” Románia új választási rendszere. *Pro Minoritate*, 2009. tavasz.

6,17%, szenátusban 6,39%), addig abszolút számokban a szervezet körülbelül kétszázézer szavazatot veszett.

Ebben a konfigurációban tehát a parlamenti választásokkal kapcsolatos elemzések és értelmezések azt próbálták megmagyarázni, hogy hova tűnt az RMDSZ több mint kétszázézer szavazata a 2004–2008-as választási ciklusban.

Kiss Tamás a választásokról írott tanulmányában¹⁶ a választási számadatokat elemezve arra hívja fel a figyelmet, hogy az RMDSZ legjobban az interetnikus környezetben tudott mozgósítani, a szórvány és a tömbmagyarság jelentősen elmaradt ezek mögött. A helyzet magyarázataként azt a kommunikációs csapdát látja, amelybe az RMDSZ az MPP és Tőkés László reális szereplőként való színrelépése után belekényszerült. Hogy felvegye a versenyt kihívóival a tömbmagyarság területein, erőteljesebb szimbolikus, autonómia-centrikus üzeneteket kellett megfogalmazzon, amivel sok esetben elijesztette a szórványban élőket, akik más típusú üzenetekhez szoktak. Ugyanakkor még ez a verbális radikalizálódás sem volt elég erős és főleg hiteles ahhoz, hogy teljesítse a székelyföldi szavazók elvárásait, távolmaradást eredményezve. Emellett lokalizálható egy generációs törésvonal is, hiszen az RMDSZ fenti üzenetei kevésbé mobilizálták az 1989 után szocializálódott fiatal magyarokat.¹⁷ Kiss Tamás elmélete alátámasztja és árnyalja a fentebb már vázolt Székelyföld – nem Székelyföld törésvonal létezését.

4. A 2009-es EP-választásokon létrejött „Magyar Összefogás” közös, az RMDSZ és az EMNT jelöltjeiből álló listát eredményezett, a 2007-es választások után kialakult algoritmus alapján. Az összefogásból kimaradt az MPP, mint ahogy a választások kapcsán aláírt együttműködésből¹⁸ is.

A választások a 2007-eshez nagyon hasonló eredményeket hoztak, a Magyar Összefogás listája csak kicsivel maradt el az RMDSZ és Tőkés László szavazatainak összegétől. Ezt is figyelembe véve két nagy kérdés foglalkoztatta az elemzőket: mivel magyarázható a magas magyar részvétel, és hogyan viszonyultak a magyar szavazók az Összefogás listájához?

A kérdésekre adott válaszok az előzőkhöz hasonlóan újból előtérbe hozta a magyarság regionálisan eltérő szavazati magatartását, látható eredménybeli különbséget mutatva a Partium és a Székelyföld között.¹⁹ Ugyan-

16 Kiss: Az RMDSZ és az erdélyi magyar választók. *Pro Minoritate* 2009. tavasz.

17 Kiss: i. m., 51–53.

18 Az együttműködést a későbbiekben részletesen tárgyaljuk.

19 Lásd Porcsalmi Bálint és Barna Gergő hozzászólásait a *Választási kerekasztal – EP-választások: a közös lista hozott, de vitt is szavazatokat* c. vita anyagában.

akkor megdőlni látszik az az elmélet is, hogy kizárólag a versenyhelyzet teremtheti meg a mobilizációt. Székely István a mobilizációt inkább a megfelelő kontextuális elemek számlájára írja, amelyek nemzeti érdekként értelmezhetőek, tematizálhatóak, és ezzel alátámaszthatják a választások fontosságát. Ilyennek számított 2009-ben a magyar intézményvezetők leváltása, amelyet sikeresen tudtak hasznosítani a politikai kampányokban.²⁰

Egy másik fontos következtetés a Magyar Összefogás listájára leadott szavazatok összetételére vonatkozott. Székely István Tőkés László szavazóbázisát 2007-hez hasonlóan harminc százalék felettinek prognosztizálja, amely az esetek jelentős részében a püspök által mozgósítható.²¹

5. A választásokat követő időszak történései közül elemzésünk szempontjából három fontos mozzanat bír relevanciával: Tőkés László Európai Parlamenti alelnökké választása, az Erdélyi Magyar Néppárt megalakulásának bejelentése és az azt követő pártszervezési folyamat, illetve a FIDESZ kétharmados választási győzelme.

Tőkés Lászlót 2010. június 15-én választják az Európai Parlament alelnökének. Megválasztását kiemelten támogatja a FIDESZ európai parlamenti frakciója, az Európai Néppárt másik romániai tagpártja, a Demokrata Liberális Párt pedig nem ellenzi és nem él vétőjogával, mint tette ezt 2007-ben, amikor sikerrel akadályozta meg Tőkés László felvételét az Európai Néppárt frakciójába. Megválasztását az EMNT „az egész magyarság sikerének” könyveli, és az általa képviselt „értékelvű” politikai irányvonal elismeréseként értékeli.²² Az alelnöki funkció mindenképpen növeli az EMNT politikai mozgásterét, helyzeti előnyt biztosítva a mozgalomnak az RMDSZ-szel szemben a külpolitika terén. Ugyanakkor lehetőséget teremthet a „romániai magyar kérdés” hatékonyabb napirenden tartására is.

A 2010-es év másik fontos eseménye az EMNP megalakulásának bejelentése. A Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktábor keretében tartott, az RMDSZ politikáját erőteljesen bíráló előadásaiában az EMNT elnöke és

20 Lásd Székely István hozzászólását a *Választási kerekasztal - EP-választások: a közös lista hozott, de vitt is szavazatokat* c. vita anyagában.

21 „A 2007-es EP-választásokon Tőkés az RMDSZ ellenében 39 százalékot ért el, és valószínűsíthető, hogy az RMDSZ ellenében megszerzendő potenciális támogatottsága most is 30 százalék feletti.” (Székely István utolsó hozzászólása a *Választási kerekasztal - EP-választások: a közös lista hozott, de vitt is szavazatokat* c. vitán.)

22 Az EMNT állásfoglalása Tőkés László EP-alelnökké választása alkalmából. 2010. június 15. (<http://www.tokeslaszlo.ro/article/az-emnt-allasfoglalasa-tes-lasszlo-ep-alelnoekke-valasztatasa-alkalmabol>)

ügyvezető elnöke is meglebegteti egy új autonomista párt létrehozásának lehetőségét. Erről azonban konkrét döntés csak 2010. december 4-én, az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács székelyudvarhelyi küldöttgyűlésén születik. Az új politikai szervezet az EMNT politikai intézményesülésének tekinthető, és a Tókécs László nevével fémjelzett értékelvű politikát és az autonómia-törekvések következetes képviselését tűzi ki célul. Az új párt színrelépése több szempontból is fontos lehet. Egyrészt strukturális szempontból kiegyenlíti a tárgyaló felek közötti különbséget, az RMDSZ-szel szemben nem egy civil-politikai mozgalom, hanem egy reális struktúrával és főleg jogi személyiséggel – és a választásokon való külön indulás lehetőségével – rendelkező párt foglalna helyet, másrészt ténylegesen három-pólusúvá tenné az erdélyi magyar politikát, amennyiben világossá teszi preferenciáit és prioritásait mind az RMDSZ, mind pedig az MPP-irányában.²³

2010 áprilisában a magyar választópolgárok a FIDESZ kétharmados támogatása mellett döntenek, a kormányzás mellett utat nyitva a pártnak a magyar politikai valóság strukturális megváltoztatására is. A párt kormányra-kerülése komoly hatással van az erdélyi politikára is, hiszen a FIDESZ nem az RMDSZ-t hanem tradicionális partnerét, a Magyar Ifjúsági Szervezetek Szövetségéből és Reform Tömörülésből szervesen kinőtt Erdélyi Magyar Nemzeti Tanácsot tekinti stratégiai partnerének, ezzel tovább feszítve az eddig sem konfliktusmentes viszonyát az RMDSZ-szel.²⁴ Az EMNT alapítóival fenntartott húszéves barátságot és informális partnerséget a választások után első alkalommal formalizálja is, stratégiai partnerséget kötve a szervezettel.²⁵ A stratégiai partnerség stabilitására utal a Demokrácia Központok létrejötte is.

* * *

Mint láthatjuk az elmúlt öt év négy választása és eseményei ellentétes következtetésekre kényszerítette a szakértőket, azonban megfogalmazható néhány olyan posztulátum, amely érvényességével segíthet a magyar-magyar kapcsolatok elemzésében és a folyamatok irányának előrejelzésében.

23 Jelen tanulmány megírásakor az EMNP bejegyzése még folyamatban van, habár az előrejelzések szerint bejegyzését siker fogja övezni.

24 Ennek már szocializációs előzményei is vannak, hiszen a FIDESZ már rögtön a rendszerváltás után felvette a kapcsolatot az alakuló ifjúsági szervezetekkel, közös nyári egyetem szervezését kezdeményezve. A partnerség tartósnak bizonyult mind a nyári egyetem, mind politikai szempontból, a FIDESZ elnöke több esetben is az ellenzék mellett foglalva állást politikai kérdésekben.

25 Részletek erről a Krónika 2010. április 12-i számában: *EMNT-Fidesz-partnerség született az egységes nemzetpolitikáért.*

- Az első és legfontosabb állítás: Tőkés László feltételezhetően rendelkezik a magyar szavazatok mozgósításának legalább egyharmadával. Azonban ez nem egy biztosan átruházható politikai tőke, a választói hajlandóság ezen választók körében csökken, amikor más szervezetre kell szavazniuk. Kérdéses, hogy ezt a tőkét az EMNT elnöke mennyire lesz képes átadni egy olyan szerveződésnek, mint az Erdélyi Magyar Néppárt, amelyet a közbeszéd joggal nevez Tőkés-pártnak, hiszen kezdeményezői nyíltan vállalják, hogy abban Tőkés Lászlónak meghatározó szerepe van mind személyi, mind pedig értékrendi szempontból.
- A második állítás a választói magatartás regionalizálódására vonatkozik. A négy választás erős Székelyföld - nem Székelyföld törésvonalat mutat az RMDSZ választóinak magatartásában. Ugyanakkor ez egyes elemzők szerint tovább fragmentálódik egy *Székelyföld - öszszemérhető interetnikus környezet - szórvány* hármas elkülönülésre, ahol a két szélső hasonló alacsonyabb szavazási hajlandóságot mutat.
- A harmadik állítás az RMDSZ támogatottságára vonatkozik. A választási eredmények azt mutatják, hogy a komoly kihívás ellenére eddig egyik esetben sem került eddig veszélybe az 5%-os bejutási küszöbhez szükséges szavazatok megszerzése. Ugyanakkor a megszerzett szavazatok számát vizsgálva kimutatható, hogy az RMDSZ az elmúlt években elvesztette szavazatainak egy jelentős hányadát. Kérdéses, hogy ezt az elmúlt húsz évben egyértelmű irányú szavazatcsökkenést sikerül-e megállítani, és a 2012. év parlamenti választásai során képes lesz-e a Szövetség még elérni a bejutáshoz szükséges 5%-os küszöböt. Ebben a kérdésben, pontosabban az erre adandó választásban rejlik a Magyar Összefogás jövőjének kulcsa.
- A negyedik és egyben utolsó állítás a mobilizációs tényezőkre vonatkozik. Annak ellenére, hogy nem bizonyított, vajon a verseny vagy az összefogás a jobb recept a nagyobb választási mobilizációra, világossá vált, hogy a magyar szavazók tisztában vannak a választások tétjével minden egyes esetben, amikor a választás tétjét nemzeti érdekként érzékelik - Tőkés László megválasztása, illetve a magyar érdek megvédése az intézményvezetők leváltása esetén - a magyar választópolgárok pozitívan reagálnak a felhívásra, jobban mobilizálva magukat, mint román polgártársaik.

Konfliktusok és nézetkülönbségek

Az elmúlt öt év a választások és az azzal kapcsolatos erőviszonylatolgatások és politikai trendek mellett több konfliktust és nézetkülönbséget ho-

zott napvilágra, amelyek főleg a tárgyalások során nyertek fontosságot. Ugyanakkor elmondható, hogy az Összefogás listájának megalakításával és sikerességével ezek korántsem tekinthetők megoldottaknak, tehát várhatóan meghatározó elemei lesznek az elkövetkező évek magyar belpolitikai eseményeinek is. Az elkövetkező alfejezetben az RMDSZ-EMNT, az EMNT-MPP-RMDSZ és a FIDESZ-RMDSZ viszony konfliktusait vesszük górcső alá.

1. Az RMDSZ és az EMNT közötti fő konfliktus megértéséhez ki kell lépünk a tárgyalási periódusból. A 2003-as Szatmárnémeti RMDSZ kongresszuson Tőkés László tiszteletbeli elnökségének megvonása után az akkori belső ellenzék jelentős része elhagyja az RMDSZ-t, megalapítva az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanácsot, melyet „az egész romániai magyarságra kiterjedő önkormányzati kezdeményezésként” definiálnak.²⁶ A mozgalommal párhuzamosan – az elején annak keretében, de külön identitással és cselekvési szabadsággal bíró részstruktúraként – jön létre a Székely Nemzeti Tanács (SZNT), a Székelyföld területi autonómiájának képviselője. 2004-ben a Nemzeti Tanács támogatásával alakult meg a Magyar Polgári Szövetség, majd később – miután az RMDSZ, élve politikai befolyásával, sikeresen akadályozza meg az új kisebbségvédelmi szervezet indulását a 2004-es önkormányzati választásokon – a Magyar Polgári Párt is. Ezeket a szervezeteket mind az RMDSZ keretein kívülre került, de szétforgácsolt ellenzék integrálásának igénye hozza létre, de a hatalom befolyásolásának szempontjából nehezen jutnak a perifériáról a döntéshozatal közelébe, így az RMDSZ továbbra is majdnem teljes egészében birtokolja mind a román, mind a magyar kormánnyal való kapcsolattartás és együttműködés eszközeit.

A 2007-es EP-választásokat megelőző tárgyalás ebben a helyzetben találja a feleket, ahol az RMDSZ a hatalom monopóliumából, az EMNT a rendszeren kívüli szerepköréből tárgyal. A tárgyalások dokumentumai²⁷ és annak kudarcát magyarázó politikusi írások²⁸ arra engedtek következtetni, hogy a megegyezés kudarcának oka nem a személyes ellentétekben, hanem az eltérő értékrendben és az ebből eredő érdek-különbözőségben keresen-

26 EMNT kronológia. <http://www.hhrf.org/emnt/kronologia.htm>

27 az EMNT és általa nyilvánosságra hozott: *Párbeszéd az erdélyi magyar képviselő megválasztásáért és megújulásáért* és *A Tőkés támogatók konkrét cselekvési terve a politikai képviselő megújítására*, illetve az RMDSZ tervezete: *Közös nemzeti célokért*

28 Toró T. Tibor *Tájékozódás előtt, tárgyalás után*, illetve Markó Béla *Felelőtlen felelősök. Válaszúton az erdélyi magyar politika* írásai a helyzetről.

dó. Az EMNT strukturálisan közelít a problémához, az Erdélyi Magyar Egyeztető Fórum (EMEF) és a hozzátartozó hatalommegosztó intézményekkel egy teljes körű intézményes változást („rendszerváltoztást”) szeretne elérni. Ezzel szemben az RMDSZ funkcionális szempontból közelíti meg a kérdést, a választásokon való szereplést, az Európa Parlamentbe való bejutást, más szóval kizárólag a szavazat-maximalizálást célozza meg a tárgyalások során, elvetve bármilyen reform-intézkedés lehetőségét.²⁹

A választások kettős sikere után sem sokat változik a probléma állása, hiszen a Tőkés által összegyűjtött politikai tőke nem bizonyul átruházhatónak, illetve az RMDSZ támogatottsága elégségesnek látszik az elkövetkező választásokon való sikeres szereplésre. Átütő sikert a megegyezés szempontjából a 2009-es választásokat megelőző tárgyalás hoz, amelynek kapcsán logikussá válik a kérdés, hogy mi készítette a feleket a megegyezésre, melyek azok a meghatározó tényezők, amelyek két év alatt annyira megváltoztak, hogy a belső koalíciós megállapodás megszülethetett.

Jelen sorok egyik szerzője a racionális döntések elméletével vizsgálta a 2007-es és 2009-es helyzetet³⁰ arra a következtetésre jutva, hogy a két fél stratégiai és szemléletváltását főleg a kontextus változása okozta. Az elemzés szerint az EMNT két, míg az RMDSZ három lehetőség közül választhatott. Az EMNT két opciója: amennyiben „rendszerváltoztató” feltételei közül kellő kitévélést érvényesít a tárgyalások során, megegyezik, illetve ezek hiányában elutasítja a választásokon való közös indulást. Az RMDSZ három opciója: elfogadja az EMNT feltételeit, és megegyezik az EP-választásokon való közös indulásban, elutasítja azokat, és így tudomásul veszi a külön indulást, vagy csak a választásokon együttműködésről hajlandó tárgyalni, ebben viszont kész komoly engedményekre. Az így kialakuló hat potenciális kimenetel külön-külön elemezhető.

Az EMNT-nek és Tőkés Lászlónak a megegyezés csak akkor elfogadható, amennyiben az RMDSZ teljesíti a strukturális változást igénylő követeléseit. A kizárólagos választási koalíció opciója rosszabb megoldás, mint egy potenciális külön indulás. Egy másik fontos szempont a döntési alternatívák felállításánál az EMNT rendszeren kívülsége. A „kintről jövés”, illetve a visszakerülés lehetősége pozitív stratégiára kényszerítette az EMNT tárgyalóit. Az EMNT prioritásait – az értékelt alapállásból eredően – világosan a rendszer megváltoztatásának lehetősége határozza meg, amelyik

29 A két stratégia részletes elemzését lásd Toró Tibor: *Kísérletek a „magyar összefogás” politológiai értelmezésére. Két megközelítés.* Szakdolgozat, Corvinus Egyetem – Esélyegyenlőségi és kisebbségvédelmi igazgatás szak, 2010.

30 Uo. 26–36.

fontosabb szempontnak számít, mint egy potenciális újabb választási siker az RMDSZ ellenében.

Az RMDSZ tárgyalási stratégiáját, illetve annak a 2007-es állapothoz viszonyított megváltozását a következő szempontok befolyásolhatták:

- az EMNT erős elkötelezettsége a különindulást illetően – a 2007-es tapasztalat alapján az RMDSZ valószínűsíthette, hogy a különindulás újra lehetséges alternatíva;
- a 2007-es választási eredmények – a 2009-es döntés fontos tényezője az előző választásból adódó tapasztalat, amely szerint egy nagyobb országos választási részvétel esetében mindkét fél, így az RMDSZ kiesése is reális lehetőség volt;
- a hatalom-birtokló és rendszeren kívüli szerepkörök gyengülése – az RMDSZ a 2008-as választásokat követően elvesztette a kormányban betöltött szerepét.

Az RMDSZ-nek tehát a fentiek ismeretében megegyezés-barátibb stratégiát kellett választani. A racionális elemzés módszerével kimutatható,³¹ hogy egy ilyen esetben az egyetlen – mindkét fél számára legjobban elfogadható – megoldás a teljes körű kiegyezés volt.

A román politika későbbi alakulása – az RMDSZ kormányzásba való visszakerülése – megerősíteni látszik a fenti hipotézist, hiszen a hatalmi pozíció megerősödése ismét csökkentette az RMDSZ megegyezési, illetve együttműködési hajlandóságát, amely az EMNT által kezdeményezett intézményes struktúrák működésének tulajdonképpeni ellehetetlenülésében mutatkozott meg. Az EMEF ugyan megalakult, de nem sikerült eljutni a közös politikai döntésekig, illetve az azt követő közös cselekvésig, a Kulturális Autonomia Tanács (KAT) kérdésében, amelynek megalakulását az együttműködési megállapodás előírta; az RMDSZ elutasító álláspontja miatt nem sikerült semmit előrelépni, elszalasztva ezáltal egy újabb „puha” – mert tulajdonképpeni döntési hatáskör nélküli –, de ugyanakkor az autonomia-program „emberközelségbe hozatala” szempontjából mégis fontos együttműködési felület létrehozásának lehetőségét.

Egy másik fontos tényező, amely rányomta bélyegét a további együttműködésre, a két szervezet jellemzőiből eredt. Míg az RMDSZ húszéves intézményes múltjából eredően rendelkezik tömegbázissal és területi hálózattal, addig az EMNT csak 2010 decemberében döntött a politikai intézményesülés mellett. Habár a két politikai szervezet között megmérettetésre még nem került sor, az eddig kialakult status quo várhatóan a 2012-es választá-

31 Uo. 35.

sokig már nem tartható, hiszen az alakuló EMNP a helyhatósági választásokon az RMDSZ biztos kihívójának látszik

Az RMDSZ-EMNT kapcsolat egy új tényezője az RMDSZ új vezetőségének politikája lehetne, azonban a Kelemen Hunor - Borbély László - Kovács Péter által fémjelzett új vonal ebből a szempontból sem mutat túl sok esélyt stratégiai változásra.

2. Az EMNT-MPP (és bizonyos mértékben SZNT) konfliktusos viszonyt az EMNT és RMDSZ közötti tárgyalások erősítették fel, az okok azonban régebbi keletűek, és kétségtelen az RMDSZ „oszd meg és uralkodj” elvének érvényesítésére irányuló törekvése is az addig stratégiai partnerségként megfogalmazott viszony erodálásában.

Mint ahogy a kiegészéssel kapcsolatos elemzésben³² olvasható, az RMDSZ Tőkés László tárgyalási felhívására adott pozitív válaszát az MPP kimaradásához köti. Az EMNT ezzel szemben egy hárompólusú - EMNT-MPP-RMDSZ - megegyezést tart kívánatosnak, amely viszont elfogadhatatlan a szövetségi vezetők számára, válaszütt elé állítva az EMNT és az MPP vezetőségét, hogy melyikük folytatja a tárgyalásokat.³³ Egy kétpólusú megegyezés elfogadására az EMNT vezetőinek az egységes ellenzéki fellépést célzó erőfeszítései ellenére az MPP hajlandóságot mutat, azonban utolsó pillanatban - először elfogadva, majd mindmáig tisztázatlan okok miatt - visszamondva az egyezményt. A szeptemberig elhúzódó eredménytelen tárgyalások után a Polgári Párt végül nem indít saját jelölteket, de támogatja több független jelölt indulását egyes székelyföldi választókerületekben. Az RMDSZ-MPP tárgyalások bukása után sor kerül még egy „hosszabbításos” RMDSZ-EMNT tárgyalásra is, amelyet az MPP és a hozzá közelálló sajtóorgánumok nem hagytak szó nélkül. Zsidó Ferenc például a Polgári Élet című lapban megjelent *Tőkés pálfordulása?* című írásában azzal gyanúsítja az EMNT vezetőit (Toró T. Tibort és Szilágyi Zsoltot), hogy saját politikai jövőjük biztosításának érdekében elárulták az ellenzéki alternatívát és ezen belül a Polgári Pártot.³⁴ Az EMNT-MPP konfliktus elmélyülését felerősítette az EP-választások előtt létrejött magyar összefogás, amely-

32 Lásd Toró: Kiegészés vagy választási koalíció? - Az erdélyi magyar politika az EP választások előtt. Id. kiad.

33 Erről részletesebben lásd Toró T. Tibor: Gondolatok egy érdemben el sem kezdett tárgyalás kudarcának valós okairól. *Erdélyi Napló*, XVIII. évf., 2008. 35. sz - http://www.hhrf.org/erdelyinaplo/cikk_nyomtatas.php?id_cikk=9614

34 http://polgariélet.ro/index.php?option=com_content&task=view&id=3077&Itemid=77

ből végül kimaradt a Magyar Polgári Párt. A helyzet „fokozódását” jelzi a „polgári” elemzők által addig csak elvétve gyakorolt és csak óvatosan csomagolt Tőkés-kritika hangjának eldurvulása is: szerintük Tőkés László RMDSZ listán való indulását a politikai ellenfélnek kikiáltott Szász Jenővel való leszámolás is motiválta.³⁵

Ugyanakkor fontos megemlíteni, hogy a 2009-ben létrejött megállapodás nehezen működik az MPP támogatói bázisának integrálása nélkül.

Az eddig kifejtett szempontok mellett az EMNT-MPP konfliktusnak azonban van hatalmi vetülete is. Az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács létrejöttékor egy olyan ernyőszervezetként határozta meg magát, amely egyféle Erdélyi Magyar Parlamentként integrálni képes a nemzeti tábor összes politikai és civil szervezetét. Az EMNT tehát „nem más, mint az RMDSZ »brassói önrendelkezési modelljének« egy újabb kísérlete, a magyar közöség és politikai elitje közötti hiányzó kapcsolati elem létrehozása.”³⁶ A Szász Jenő vezette akkori Magyar Polgári Szövetség elfogadta Tőkés László – az EMNT elnökének – védnökségét, egyben elfogadva annak vezető szerepét is. A Magyar Polgári Párt bejegyzése után azonban új helyzet állt elő. A párt elnökeként és a választásokon való induláshoz létfontosságú „pecsét” egyedüli birtokosaként Szász Jenő látszólagos helyzeti előnybe került Tőkés Lászlóval és az EMNT-vel szemben, hiszen az MPP jogi személyiségéből adódóan létre tudott hozni egy olyan országos intézményes hálót, amivel az EMNT – mint egy jogi személyiség nélküli tömörülés – addig nem rendelkezett. Mint ahogy a választási eredmények is mutatták, a Tőkés László által képviselt politikai tőke átvétele azonban nem bizonyult lehetségesnek az EMNT elnökének tényleges integrálása nélkül. A tárgyalások sikertelensége, illetve az EMNT-RMDSZ egyezmény, a párton belüli demokrácia-deficit³⁷ és egyéb tényezők egyre marginalizáltabb helyzetbe sodorta Szász Jenőt és vele együtt az egész pártot. Ez ellen az MPP elnöke nem a konfliktus feloldásával, hanem annak fokozásával próbált védekezni, vagyis megpróbálta teljes mértékben leválasztani magát és pártját az EMNT-ről, azt folyamatosan az RMDSZ felé taszítva és önmagát mutatva fel egyetlen hiteles ellenzéki alternatívaként. Ezen cél érdekében felhasznált eszközök (Tőkés László elleni nyílt és szubverzív lejáratási kampány, nem riadva vissza az EP-alelnök magánéletének búlváros kitergetésétől vagy rendszervál-

35 Lásd Lukács Csaba: Ikonból politikus. *Magyar Nemzet Online*, 2009. június 11.

36 Toró: *Kísérletek a „magyar összefogás” politológiai értelmezésére*. Id. kiad., 11.

37 Erről részletesebben lásd: Botrányos MPP-kongresszus, Szász Jenő maradt az elnök. *Kronika online*, 2009. március 15. (<http://www.kronika.ro/index.php?action=open&res=26881>).

tó szerepének megkérdőjelezésétől sem, amelyre eddig csak az egykori Securitate mai aktivistái vetemedtek) azonban szinte visszafordíthatatlanul meg megrontották az EMNT és az MPP viszonyát, hiszen a nemzeti tábor egyik legfontosabb legitimációs „intézménye” ellen indított támadás nehezen felejtethető.

Az elmúlt év eseményei, az Erdélyi Magyar Néppárt megjelenése, illetve az MPP-vel összefüggésbe hozható korrupciós botrányok³⁸ tovább bonyolítják az MPP-EMNT kapcsolatokat. Egyrészt az utóbbi folyamatos építkezése és erősödése még kiszorítottabb helyzetbe sodorja a Polgári Pártot, másrészt az EMNP megjelenése eltörli az MPP intézményes előnyét. A Néppártnak tehát nem valószínű, hogy érdeke lesz a Polgári Párttal való meg egyezés, inkább egyes vállalható csoportosulásainak visszaintegrálása lehet a cél.

3. A FIDESZ-RMDSZ konfliktus alakulását is a magyarországi párt 2010-es választási győzelme és kormánypolitikája befolyásolja annak ellenére, hogy nem közvetlenül az erdélyi magyar belpolitikához tartozik, hiszen minden erdélyi magyar politikai érdekvédelmi szervezetnek, így az RMDSZ-nek is érdeke a mindenkori magyar kormánnyal való jó együttműködés.

A FIDESZ és RMDSZ közötti konfliktus részben az RMDSZ-EMNT konfliktus folyamánya, hiszen ezen utóbbi fontos kapcsolatokat ápolt a magyarországi párttal, amely többször hangot adott az erdélyi magyar politikával kapcsolatos véleményének. A három szervezet kapcsolatának egyik fontos állomása a 2007-es EP-választás, amikor Orbán Viktor aktívan részt vesz Tőkés László kampányában, több székelyföldi helyszínen is fellépve a püspökkel. Mind a résztvevő felek, mind a politikai elemzők ezt fontos tényezőnek tekintik Tőkés László sikerében. Ugyanakkor Orbán Viktor Tőkés László melletti kiállásával nyíltan szembekerül az RMDSZ vezetőivel és az általuk képviselt – Tőkés László ellenében megfogalmazott – politikájukkal. A FIDESZ elnökének szerepvállalása a kampányban több határon túli és határon belüli politikus nemtetszését váltja ki, azzal vádolva őt és pártját, hogy beavatkoznak az erdélyi magyar politikába.³⁹

38 Előzetesben Rácz András (korrupcióval vádolják). *Háromszék*, 2011. március 14. (http://www.3szek.ro/load/cikk/37413/elozetesben_racz_karoly_korrupcioval_vadoljak)

39 Ilyen típusú kijelentéseket tett Markó Béla, az RMDSZ elnöke (Markó: „történelmi botlás” Orbán beavatkozása az erdélyi politikába, <http://itthon.transindex.ro/?hir=15702>), illetve Szent-Iványi István is (SZDSZ: a romániai magyarság jövőjét veszélyezteti a Fidesz, <http://www.stop.hu/articles/article.php?id=210578>).

A helyzet a helyhatósági választások után is megismétlődik, amikor mind Orbán Viktor, mind Tőkés László részt vesznek az MPP kampányrendezvényein. Az MPP részleges választási sikere (mások szerint kudarca) után az elemzők több következtetést fogalmaznak meg a Fidesz elnökével kapcsolatban. Az első és legfontosabb állítás Orbán Viktor erdélyi befolyásának látszólagos gyengülésére vonatkozik – több helyszínen, ahol megjelent (Székelyudvarhely, Sepsiszentgyörgy), az MPP jelöltjeinek nem sikerült győzniük. Egy másik állítás a magyarországi és az erdélyi politikai tér elválását prognosztizálja abból kiindulva, hogy az MPP a FIDESZ teljes körű támogatása ellenére sem tudott Tőkés függetlenként való elindulásához hasonló látványos sikert aratni. Ennek következtében az RMDSZ-es politikusok a helyhatósági választási győzelem után nyíltan vállalják a FIDESZ-szel való konfrontációt. A két szervezet közötti távolságot csak fokozza, hogy a Bálványosi Nyári Szabadegyetem 2008-as programjairól az RMDSZ-es politikusok teljes mértékben távol tartották magukat, visszautasítva a meghívást. Ugyanakkor Markó Béla is került az Orbán Viktorral való találkozást, feltételeket állítva annak megvalósítására.

A 2010-es magyarországi választások azonban új helyzetet teremtettek. Egyrészt az RMDSZ-nek – egyes vezetőinek igyekezete ellenére – nem sikerült normalizálni a FIDESZ-szel való kapcsolatát. Másrészt a FIDESZ régi partnerségi kapcsolatát erősítette meg az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanácsal, az általa létrehozott Demokrácia Központoknak adva a magyar állampolgárság megszerzésében nyújtott segítség és információszórás menedzselését. A fenti folyamatok mellett az RMDSZ elvesztette a magyar támogatáspolitikára gyakorolt hatását is, a FIDESZ nem egyeztetett az RMDSZ vezetőivel a támogatáspolitikai átalakításában.

Minden jel arra mutat, hogy ebből a FIDESZ–RMDSZ–EMNT háromszögből a Magyar Polgári Párt kimarad, egyre kevésbé bír befolyással a folyamatok alakulásában, hiszen nem élvezzi egyik szereplő támogatását sem.

Törésvonalak

A politikai szereplők közötti tartós párbeszéd és együttműködés fontos tényezőjét képezik az elmúlt öt évben – vagy még régebben – keletkezett, komoly véleménykülönbségeket generáló lehetséges törésvonalak. Három ilyen törésvonalat azonosítottunk: a választási eredményekben is kimutatható székelyföld – interetnikus környezet elkülönülést, a baloldali és jobboldali ideológiákra támaszkodó polarizációt, illetve a román politikai rendszerhez és hatalomhoz való viszonyulást. Továbbá vizsgáljuk ezen szembenállások megerősödésének és intézményesülésének lehetőségeit is.

1. A Székelyföld – interetnikus környezet elkülönülésre az elemzők már a 2007-es európai parlamenti választások kapcsán felhívták a figyelmet, azt jelezve, hogy a magyar választók RMDSZ-re leadott szavazatainak száma csökkenőben van a Székelyföldön, az RMDSZ itt a választókat nem tudja az előző évek hatékonyságával megszólítani. Ezzel szemben interetnikus környezetben az egység hívó szava – kritikusan ezt egység-demagógiának nevezik – még mindig eredményes és mozgósító erejű. Ennek a jelenségnek a magyarázata az elemzők szerint az, hogy míg az interetnikus környezetben és a szövetségben az RMDSZ magyar érdekképviselőként van számon tartva, addig a Székelyföldön a hatalom képviselőjeként tekintenek rájuk.⁴⁰

A feltételezést alátámasztani látszanak az elkövetkező választások eredményei is, amikor az MPP igazán csak Székelyföldön tudott sikereket elérni (hangsúlyosan Hargita és Kovászna megye), jócskán alulmaradva az „interetnikus” megyékben (Bihar, Maros, Kolozs, Szilágy), ahol pedig a magyar közösség lélekszáma és számaránya elegendően magas egy élesben történő megméréstetéshez.

Bakk Miklós az egységparadigma bukásának⁴¹ nevezte ezt a folyamatot, amely főképp azzal magyarázható, hogy az RMDSZ nem tudta összeegyeztetni a sajátos tömbmagyar érdekeket (területi autonómia, decentralizáció stb.) a más típusú interetnikus érdekekkel (integráció, nyelvi, oktatási és kulturális jogok stb.). Míg az első típusú érdekérvényesítés egy konfrontatívabb politikát igényelne, addig a másodikhoz az addig követett kislépések politikája elegendőnek látszik. Az EMNT, SZNT, majd később az MPP megjelenése tovább fokozta ezt a feszültséget, hiszen programjaikban erőteljesen helyet kaptak a tömbmagyar régiók számára fontos kérdések, mint például az autonómia és gyakorlati kérdései. Ugyanakkor az újonnan létrejött szervezetek fő diskurzív sajátossága pont a területi és kulturális autonómia köré szerveződött, ezzel lépés- és megnyilvánulási kényszerbe hozva az RMDSZ képviselőit ezekben a kérdésben, amelyeket a bukaresti érdekképviselői harcokban nem túl lelkesen vállalnak fel, mert az rontja az egyéb jellegű – főleg az infrastrukturális fejlesztésekre vonatkozó – egyezkedések esélyét és hatékonyságát. Ez a kényszerváltás azonban tovább generalizálta a kommunikációs feszültséget, hiszen a szervezet mást kellett üzenjen székelyföldi, mást az interetnikus közegben élő szavazóinak, és megint mást bukaresti partnereinek.

40 Lásd Szász-Bakk: i. m., Székely István hozzászólásai a *Viszketett a tenyerük... vita* anyagában.

41 Bakk: i. m.

2. A másik fontos törésvonal egy sajátos bal–jobb polarizáció mentén képzelhető el. Bakk Miklós a politikai közösség és identitásról írott könyvében a bal–jobb szembenállásról is beszél, mint sajátos identitáskonstrukciókról. A bal–jobb szembenállás értelmezésére, Bakk véleménye szerint, három típusú magyarázat képzelhető el.⁴² Az első, eszmetörténeti magyarázatot a szembenállás történelmi és filozófiai fejlődéséből vezeti le, mintegy általános keretet teremtve ennek. A második típusú funkcionális magyarázat a napi politikai eseményekből és szerepekből, a politikai rendszer működéséből táplálkozik, a közpolitikai döntésekben termelve újra a felek egymásnak feszülését. A harmadik megközelítés a szimbolikus magyarázat, amelynek lényege az öndefiníció, illetve a politikai identitás ideológiai alapjainak megteremtése. A szimbolikus magyarázatok lényege a határ ébren tartása, muníciót adva a funkcionális szembenállások legitimálására is. Míg az eszmetörténeti magyarázat egy stabil jellemző, addig a másik kettő célja a határvonal újratermelése és a véleménykülönbség legitimálása a politikai élet minden területén. A két szervezet viszonyát ilyen típusú keretben vizsgálva bal–jobb polarizációként is értelmezhetjük.

Az EMNT mind partnerségi kapcsolataiban,⁴³ mind önmeghatározásában hangsúlyosan jobboldali identitásúnak tünteti fel magát, és a romániai magyar politikai mező jobboldalán foglal helyet. Ezzel szemben, az RMDSZ nem rendelkezik „tisztán deklarált” politikai identitással.

A 2007–2009-es periódus tárgyalásaiban azonban politikai ellenfélnek fogadta el a tömörülést, így – ha a politikai szembenállás Carl Schmitt-i logikáját követjük⁴⁴ – az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanáccsal szemben foglal helyet. Figyelembe véve ezen utóbbi jobboldaliságát az RMDSZ tehát indirekt módon elismeri és legitimálja, legalábbis funkcionális szinten baloldaliságát. Más szóval: az EMNT eszmetörténeti és szimbolikus jobboldalisága, illetve a két fél funkcionális szembenállása elzárja az RMDSZ elől a politikai mező jobboldalát, baloldalra taszítva azt. Ugyanakkor az EMNT – és az alakuló Néppárt – rájátszik erre a felismerésre, hangoztatva mind a FIDESZ-szel való partnerségi viszonyát, mind pedig saját jobboldaliságát,

42 Bakk Miklós: *Politikai közösség és identitás*. Kolozsvár: Korunk Komp-Press, 2008, 192–205.

43 Kiemelten kezeli a FIDESZ-szel való stratégiai partnerséget, az utóbbi választási győzelme után felújítva ezt. (lásd: EMNT–Fidesz-partnerség...)

44 Carl Schmitt a politikai meghatározásának fő tényezőjeként, a politikai cselekvések és motivációk fő mozgatórugójaként a barát–ellenség viszonyt határozza meg. (Schmitt, Carl: *A politikai fogalma*. Osiris–Pallas–Attraktor, Budapest, 2002, 19.)

megpróbálva még jobban balra taszítani az RMDSZ-t. A FIDESZ és RMDSZ között létező konfliktusnak hasonló eredményei lehetnek.

A bal–jobb szembenállás másik vetületét Bakk Miklós az RMDSZ struktúrához való viszonyából vezeti le. Véleménye szerint az RMDSZ és ellenzéke közötti törésvonal a struktúra-konzervatizmus és érték-konzervatizmus közötti szembenállásként is értelmezhető. Míg az utóbbiak a hagyományos jobboldali értékek megjelenítői, addig az előbbiek, habár „világnézetileg (elvileg) bárkik lehetnek, a posztkommunista térségben (...) az átmenet aktuálisan kialakult hatalmi-gazdasági rendjét igyekeznek fenntartani.” Ezek pedig, a szerző értelmezésében Kelet-Közép-Európa sajátos kontextusában baloldali-posztkommunista vonásokat kölcsönöztek az RMDSZ-nek.⁴⁵

Egy fontos észrevétel a bal–jobb törésvonalat tekintve a szemben álló felek társadalmi elfogadottságára vonatkozik. Annak ellenére, hogy az EMNT és az RMDSZ közötti szembenállás mind funkcionálisan, mind pedig szimbolikusan értelmezhető, nem szívárogo le a társadalom alsóbb rétegeibe. A társadalom tagjai nem jobboldaliságukból vagy baloldaliságukból adódóan támogatják az egyik vagy másik felet, illetve nem érzik a kettő szembenállásából generálható társadalmi konfliktust. Sőt mi több, sem az EMNT, sem az RMDSZ nem tud egy jól körülhatárolható támogató bázist felmutatni, amelyre alapozhatna egy bal–jobb típusú szembenállás intézményesítésében. Ez természetesen megváltozhat az EMNP megjelenésével, amikor a pártpolitikai szembenállás támogató-közönség kialakulását is eredményezheti.

3. A harmadik meghatározó szembenállás magában rejtje a román politikai rendszerrel és hatalommal való kapcsolat konkurens elképzeléseit. Az elmúlt 15 év főleg ellenzéki oldalról jövő RMDSZ-ről írott tanulmányai, elemzéseik egy olyan törésvonalról tettek említést, amely meghatározónak tekinthető az általunk tárgyalt politikai szereplők jövőkép-koncepciójának szempontjából.⁴⁶ A szembenállás lényege a szerzők megfogalmazásában

45 Bakk Miklós érvrendszerét részletesen lásd: Az RMDSZ balratolódása. *Krónika*, 2007. március 2.

46 Toró Tibor a belső választásokról írott vitaindítójában az önálló erdélyi magyar társadalmat akarók és a közösséget román társadalom részeként elképzelők közötti konfliktusról (Toró T. Tibor: Szövetségi belső választások: egyszerű tisztújítás vagy az „erdélyi magyar parlamentarizmus” rehabilitációjának kísérlete. *Magyar Kisebbség*, 1999. 4. sz., 153–164.), Bakk Miklós autonomista és a konzociációs modell szembeállításáról (Bakk Miklós: Modellviták – rejtett stratégiák. *Magyar Kisebbség*, 2000.

magából a közösség-felfogásból ered. Míg az egyik oldal egy olyan autonóm közösség szükségességét fogalmazza meg, amely saját maga dönt sorsáról, addig a másik oldal egy konzociációs modellt vázol fel, ahol a döntések a felsőbb szinteken történnek, és a kisebbségi elit többségi elittel szembeni érdekérvényesítési képessége határozza meg a mozgástereket. A két stratégia kihatással van a szereplők által felvállalt politikai célokra és diskurzív stratégiákra is.

Az úgynevezett erdélyi magyar közösségben gondolkodók számára az erdélyi magyarság területi és kulturális autonómiája célként jelenik meg, amely véleményük szerint szükséges és elkerülhetetlen feltétele a magyar közösség megmaradása és politikai projektjeinek sikeressége szempontjából. Ezzel szemben a konzociációs modellben gondolkodók, ha a diskurzus szintjén nem is kérdőjelezik meg az autonómia szükségességét, fontosabbnak tartják a Bukaresttel való együttműködést, amely számukra fontosabb legitimációs forrás, mint az ott képviselt program tartalma. Ez az oldal az autonómiáról inkább mint az egyik lehetséges eszközről beszél, amely más fogalmakkal is – decentralizáció, regionalizmus – is körülírható vagy helyettesíthető.

A szemléletbeli különbségek a politikai célok egyéb megfogalmazásaiban is megjelennek. Az első álláspont képviselői a magyarságot önálló entitásként fogják fel, szorgalmazva például az önálló erdélyi magyar külpolitika, integrációs politika és EU-s stratégia megjelenését, addig a második tábor képviselői nem tartják fontosnak a politika ezen aspektusait, inkább a román államhatalomban való részvételre, intézményes struktúrák ellenőrzésének megszerzésére és az általa adott közigazgatási és közpolitikai lehetőségekre koncentrálnak.

A törésvonalakkal kapcsolatban a legtöbb szakirodalmi fogódzó a hatalommegosztó demokratikus berendezkedés és a pilléresedett társadalmak szakirodalmából jön. A szembenállások hatalommegosztó rendszerrel való feloldása és ennek az együttműködésnek az intézményesülése kizárólag olyan társadalmak esetében valósulhat meg, amelyekben a törésvonalak átjárhatatlan elkülönülést képeznek, általában több konfliktuális szint (vallási, gazdasági, etnikai, ideológiai stb.) egymásra tevődésével. Az ilyen típusú

1. sz., 9–14.), Borbély Imre és Borbély Zsolt Attila kurucokról és labancokról beszél (Borbély Imre – Borbély Zsolt Attila: *RMDSZ: érték, érdek és hatalom*, 1989–1998. *Magyar Kisebbség*, 1998. 2. sz., 23–54.)

pilléresedés veszélybe sodorhatja a társadalom stabilitását is.⁴⁷ A mi esetünkben természetesen nem beszélhetünk ilyen típusú stabilitás-veszélyeztető szembenállásról, inkább az elitek marginalizált felének azon igényéről, hogy egy sajátos hatalommegosztó rendszert vezessenek be. Ennek érdekében szükségesnek látszik mindkét fél számára, hogy egy bizonyos törésvonal mentén képes legyen felmutatni egy jól körülhatárolható és mobilizálható társadalmi szegmenst.

A bal–jobb szembenállás társadalmi támogatásának hiányában az egyetlen ilyen lehetséges törésvonal, amely intézményesíthető lenne, az a fentebb már említett Székelyföld – nem Székelyföld szembenállás, amelyik a választási eredmények alapján társadalmi szinten is jelentkezik. Azonban sem az RMDSZ, sem pedig az EMNT nem szeretne egy ilyen típusú szembenállást megtámogatni, hiszen mindkét szervezet a magyar közösség egészére gyártott politikai programot. Sőt, mi több, rövidtávon mindkét fél veszíthet egy ilyen típusú törésvonal megerősödéséből és intézményesülésből, a nevető harmadik, a Magyar Polgári Párt javára, amely, habár hasonlóan az előző kettőhöz, Erdély-szintű programot mutat be, de igazán nem tud kimozdulni székelyföldi regionális párt státusából. Hosszú távon azonban a magyar politikai közösség ilyen típusú szétforgácsolása visszafordíthatatlan következményekkel járhat.

Egy javasolt elméleti keret – a közösségi érdek értelmezése

Bakk Miklós a politikai közösségek alakulását és fenntartását egy olyan sajátos hárompólusú rendszerben képzei el, amely megpróbálja a politikatudományból és társadalomtudományból ismert „**mi-ők**” ellentétet továbbfejleszteni, kibővíteni. Elképzelésében egy politikai közösség létrejöttéhez és fennmaradásához három fontos tényezőnek kell teljesülnie.⁴⁸ Az első pólus a „**mi-affirmáció**”, amikor a csoport tagjai felismerik az összetartozást, és megnevezik azt. Az ilyen típusú megnevezésnek kettős célja van: egyrészt jelzi a megkülönböztetés igényét, másrészt pedig a határépítési folyamat elkezdését, hiszen a nevesítés háttérében ott van a saját csoport jellemzőinek lokalizálása, tartalommal való feltöltése is. A második pólus az „**ők**” **aszimmetrikus megnevezése** és opponálása. Az ön-identifikáció elkerülhetetlenül együtt jár, a szembenálló „ők”, a „nem-mi” meghatározásával is. A legfontosabb ilyen típusú referenciát Koselleck aszimmetrikus ellenfo-

47 Hans Daalder: Review: The Consociational Democracy Theme. *World Politics*, 1974, 26(4), 606.

48 Bakk: i. m. 64–66.

galmakról írott munkája képezi,⁴⁹ ahol az önmeghatározás pozitív jellemzőihez a „másik” kizárása, negatív jellemzése társul, amelyik megjelenik mind a politikai, mind a mindennapi nyelvhasználatban. Más szóval: a közösség szempontjából tagjai képesek arra, hogy meghúzzák a határvonalat azok között, akik hozzá tartoznak és azok között, akik nem tartoznak csoportjukhoz. A harmadik pólus az úgynevezett „várakozási horizont”, amely kiemelten fontos szerepet játszik mind a politikai közösségek megkonstruálása, mind pedig fenntartása szempontjából. A „várakozási horizont” az az elem, amely a létrehozott csoportot cselekvő közösséggé alakítja. Más szóval: ez az a szint, ahol a közösségi célok, értékek és érdekek megfogalmazódnak, amely a megfogalmazott törekvéseket összekapcsolja a tapasztalati térben észlelt lehetőségekkel. Ugyanakkor fontos felismerés, hogy a várakozási horizont befolyásolhatja az első két pólus definícióit is, hiszen megvan a lehetőség ezek újratermelésére, újraértelmezésére vagy éppenséggel az átalakítására.

Egy fontos kitétel az elmélet analitikus használatával kapcsolatban a politikai közösség értelmezésére vonatkozik. Első látásra mindhárom pólus – a mi-affirmáció, a „mi”-„ők” szembenállás és a várakozási horizont – a cselekvő közösséget egy testként mozgatja meg, mintegy homogenizálva ezt. Ezzel szemben azonban a valóság azt mutatja, hogy a közösségeket nem lehet egy szilárd entitásként kezelni, párhuzamos értelmezések és „várakozási horizontok látnak napvilágot. Más szóval: a fent említett pólusokat fenntartott valóságként, politikai projektként kell értelmeznünk, ahol kiemelt szerep jut a közösségekben működő szervezeteknek és ezek legitim vezetőinek.⁵⁰ A szervezetek fogják ellátni tehát mind az ön-meghatározás és elkülönülés fenntartását és újratermelését, mind pedig a jövőkép-építéshez szükséges kereteket. A Bakk Miklós elméletében a várakozási horizont bevezetése pont azt feltételezi, hogy a politikai közösség határai, értékei, céljai belülről újraformálhatóak, illetve lehetőséget ad magának a várakozási horizontnak az újraformálására is, ahol egymással szembenálló vagy versengő politikai projektek csapnak össze. Ebből a megközelítésből az általunk vázolt harmadik törésvonal nem törésvonalként, hanem konkurens közösségépítési stratégiák párhuzamos megjelenéseként értelmezhető, amely kihatással van nemcsak a közösség-meghatározásra, hanem a megfogalmazott közösségi elvárás-horizontokra is.

49 Reinhart Koselleck: *Az aszimmetrikus ellenfogalmak történeti-politikai szemantikája*. Jószoveg Műhely, Budapest, 1997, 5–16.

50 Erre vonatkozóan lásd: Rogers Brubaker: *Csoportok nélküli etnicitás*. *Beszélő*, 2001. 7–8. sz.

A politikai elit ebben a megközelítésben olyan sajátos feladatokat lát el, mint például a határépítés (a közösség tagjainak „összeterelése” és a csoporthoz tartozás érzésének bennük való fenntartása), illetve rövid, közép és hosszú távú közösségi érdekek megfogalmazása. Ebből a második szempontból fontos lehet a nemzetközi kapcsolatokban bevett, de egyben vitatott fogalomnak számító nemzeti érdek vizsgálata is. Annak ellenére, hogy a nemzetközi kapcsolatok elméletében kizárólag az állami érdek megfogalmazására vonatkozik, hasznos alapot biztosíthat a magyar összefogás fogalmi keretének meghatározására is. Míg az első főképp realista elméletek az államot mint szereplőt, érdekét pedig homogén megfogalmazásként tüntetik fel, addig a későbbi konstruktivista, diskurzív elméletek a döntéshozatali folyamat, a felismert politikai kontextus és viták, más szóval a nemzeti érdek konstruálása felől közelítik meg a problémát.⁵¹ Ebből a folyamatból valamilyen szinten kivétel Hans Morgenthau megközelítése, aki már az 50-es években felismerte a belpolitikai viták fontosságát, sajátos keretet biztosítva a nemzeti érdek megfogalmazásának. Elképzelésében a nemzeti érdeknek két alkotóeleme van: egy stabil, megváltoztathatatlan elem, amely a nemzet – a mi esetünkben a közösség – létezéséhez kötődik és feladata a közösség megmaradásának védelme az ellenfélként értelmezett közösségekkel szemben, illetve egy dinamikus, kontextus-függő elem, amelyet a személyes befolyások, a közvélemény, a politikai hagyományok és belső csoportérdekek és politikai csatározások fognak meghatározni.⁵² A fenti elkülönítés használhatósága kétségtelen, azonban egy kitéllemel: a stabil elem megváltoztathatatlanul való felfogása több veszélyt is rejtegethet, amely károsan érintheti egy politikai közösség jövőképeinek fejlődését. A közösségi érdek úgymond „hard elemeinek” (megmaradás, identitás védelme és újratermelése stb.) és az abból táplálkozó egyetlen sajátos várakozási horizont és létértelmezés befagyasztása pont azokat a tényezőket veszélyeztetheti, amelyeket védeni szeretne. Hiszen a konkurencia és versenyhelyzet ellen lépne fel a megmaradást és identitás újratermelését célzó politikai projektek terén. Ugyanakkor megvalósíthatósága is kérdőjeleket vet fel. A stabil érdekek vitán felül való feltüntetése két típusú társadalmi konstrukcióban lehetséges: abban az esetben, ha a társadalomban megjelenő egyének és csoportok kooperálóan viselkednek egymással, vagy ha egy bizonyos csoport mo-

51 A nemzetközi kapcsolatok új kutatási területeiről lásd: Valerie M. Hudson – Christopher S. Vore: *Foreign Policy Analysis Yesterday, Today, and Tomorrow*. *Mershon International Studies Review*, 39 (2) 1995, 209–238.

52 Hans Morgenthau: *Another „great debate”: The national interest of the United States*. *The American Political Science Review*. 46 (4) 1952, 971–972.

nopolhelyzetbe kerül. Az első helyzet olyan esetekben képzelhető el, ahol a érdek-konstrukcióban résztvevő felek egymással való belső egyeztetés alapján határozzák meg a stabil és dinamikus elemeket, közösen határozva meg az elvárás-horizontot. Ez a különböző szegmensek párhuzamos létezése mellett biztosíthatja a közösség számára fontos fejlődési dinamikát is. A második esetben az elvárás-horizont meghatározása egy bizonyos hatalmi centrum kezébe kerül, teljes mértékben asszimilálva vagy a csoportból kizárva az ellene szólókat.⁵³

Hasonló értelmezési keret kidolgozását javasolja Dobrándi Krisztián is a posztszocialista nyilvánosság elemzéséről írott egyik tanulmányában. A szerző a politikai viták tartalmát elemezve arra a következtetésre jut, hogy a viták diskurzív formájukban különböznek a posztszocialista és a nyugati demokráciák esetében. Míg a nyugati demokratikus közélet vitái közpolitikai szinten zajlanak, „issue-based” típusú kérdéseket taglalnak,⁵⁴ addig a posztszocializmust az elvi szinten való vitázás, illetve a két szint összekeverése jellemzi.⁵⁵ Más szóval: a stabil és a dinamikus komponensek elkülönítése nem bizonyos kérdések tabusítását jelenti, hanem a mindennapi politikai csatározásokban az elvi és közpolitikai („issue based”) kérdések szétválasztását, illetve a sarkalatos kérdések – identitás újratermelése, megmaradás, határápítés stb. – mindennapi hatalomért folyó harcból való kivételét feltételezi.

Következtetés helyett

A fenti problematika és empirikus elemzés alapján több következtetést és dilemmát fogalmazhatunk meg a Magyar Összefogás jövőjével, illetve az erdélyi magyar nemzeti közösség politikai projektjeivel kapcsolatban, amelyet jelen tanulmányban vitára bocsátunk.

53 Mannheim Károly: A konkurencia jelentősége a szellemi élet területén. In Uő: *Tudásszociológiai tanulmányok*. Osiris, Budapest, 2000, 263–266. A mannheimi értelmezésben a konkurenciának négy típusa van, az egy csoport dominanciája mellett megtalálható a teljes kooperáció, a kisebb fragmentált szereplők elszigetelt értelmezése, illetve a későbbi polarizált vélemények versengő álláspontja is. A mi megközelítésünk valamilyen formában kombinálja a kettőt, rámutatva, hogy egyes kérdésekben a konkurencia, míg más kérdésekben a kooperáció hozhat hasznot a közösségi érdek szempontjából (266–274).

54 Dobrándi Krisztián: *Rendszer és politika. A rendszerváltás utáni politikai nyilvánosság szociológiaelméletéről*. Századvég, Budapest, 2004, 19.

55 Dobrándi megfogalmazásában: a posztszocialista társadalmakban a normatív racionalitás egyszerre jelenik meg a stratégiai és instrumentális racionalitással. (27–28.)

1. Mindenekelőtt az elmúlt öt év eseményei arra engednek következtetni, hogy létrejött több olyan társadalmi csoport, amelyik alternatív jövőképeket fogalmazott meg a közösség egészére nézve. Ezek a jövőképek nem feltétlenül elviekben különböznek az eddig létező értelmezésektől. Az alternatív csoportosulások egy domináns lét- és elvárás-horizont burka alatt fogalmazódtak meg, és az elmúlt öt évben külön megerősödött vélemény-pólusokba tömörülve. A fenti ismérvek arra engednek következtetni, hogy az erdélyi magyar társadalom egy másik fejlődési szintre lépett, ahol az egységes jövőképet, közösségi érdeket és elvárás-horizontot egy dinamikus versengő, illetve együttműködő közegben kell meghatározni. Ennek ellenére az RMDSZ továbbra is egy dominancia-alapú elvárás-horizont és jövőképmeghatározó rendszert képzel el, ahol ő rendelkezik egyedül a közösségi projektek elképzelésének és megvalósításának lehetőségével. Véleményünk szerint tehát a továbblépés egyik fontos feltétele a versengő felek és politikai programjaik, eredményeik és céljaik kölcsönös elismerése és összehangolása lehetne.

2. Továbbá: a jelenlegi politikai elitnek törekednie kell arra, hogy elkülönítse az elvi és a közpolitikai kérdéseket, megértve, hogy a közösség szempontjából stabilnak számító kérdések nem képezhetnek municiót a belső hatalmi csatározásokhoz, hiszen ezeknek nem a táborok közti határépitési folyamatoknál, hanem a romániai magyar közösség egésze a többségi társadalommal szembeni meghatározásában és fenntartásában kellene szerepet játszaniuk. Ennek a folyamatnak legfontosabb tényezője a külső és belső határépités közötti minőségi különbség felismerése. Míg az előbbit a magyar kisebbségi közösség kulturális és társadalmi önállóságának fenntartása képezi, addig az utóbbi a párhuzamosan létező versengő jövőkép-értelmezések mögé tömörülő csoportok intézményesülését és újratermelését jelenti. Az elmúlt évek kiélesedő belpolitikai csatározásainak bozótharcában a politikai elit a belsőnek tekinthető ideológiai és program-centrikus elkülönülések építési igyekezetében hajlamos elfelejteni a magyar közösség határainak építését a többséggel szemben.

3. A közösség elvi és közpolitikai kérdéseinek, a közösségi érdek stabil és dinamikus részei elkülönítésének egy másik fontos eleme egy olyan stratégiai probléma-lista meghatározása lehetne, amely közös megegyezéssel kikerül a szembenálló táborok belpolitikai csatározásaiból. Ezek olyan kérdések kell legyenek, amelyek elérése vagy megvalósítása nem képzelhető el a közös megvitatás és a felek együttműködése nélkül. A teljesség igénye nélkül három ilyen vitán felülinek látszókérdés-csomagot mutatunk be tételünk illusztrálására, amelyek azonnali aktualitással bírnak:

- Demográfiai csomag és a népszámlálás kérdése – a magyar közösség fogyása egy jól érzékelhető és egyben aggodalomra okot adó tendenciát mutat. A 2012-es népszámlás mérföldkő lehet az erdélyi magyar közösség szempontjából, hiszen a pontos számadatok döntően befolyásolhatják az elkövetkező tíz év román és magyar politikáját e kérdésben. A demográfiai és népszámlálási stratégia egy egészséges jövőképpel rendelkező közösség esetében nem képezheti valamely szegmens politikai tőkájének részét.
- Szórvány-kérdés – a demográfiai fogyás egyik akut szimptomája a szórványosodás és a szórvány-közösségek felgyorsuló fogyása. Annak ellenére, hogy ezen közösségek rendelkeznek a versenyhelyzet strukturális tényezőivel (világnézeten vagy meggyőződésen alapuló elkülönülések, versengő közpolitikai nézőpontok stb.) a megmaradás problematikájának elvi kérdése el kell fedje ezen ellentéteket.
- Csángó-ügy – a magyar közösség talán legkiszolgáltatottabb helyzetben levő részét a csángók képezik, akiknek a többségi hatalom a létét is megkérdőjelezi, és alig vagy egyáltalán nem rendelkeznek a közösség-fenntartás és határepítés intézményeivel. Megmaradásukat szolgáló intézményes és pénzügyi támogatásuk vitán felüli.

Az úgynevezett „nemzeti minimum” kiemelten fontos eleme a különböző közösségi autonómia-formák, mint az erdélyi magyarság megmaradása és gyarapodása szempontjából legfontosabb eszköz elismerése és elérésének kiemelt prioritásként való kezelése lehetne. Ennek ellenére ez nem sorolható kizárólagosan az elvi vagy közpolitikai problémák közé, hiszen a megvalósíthatóságáról és elérésének stratégiájáról folytatott vita része, és része lehet a felek közötti versengésnek. Nem kétséges, hogy az elmúlt évek politikai diskurzusának fontos eleme volt az autonómia kérdése, azonban az sem kérdőjelezhető meg, hogy ezen változások összefüggnek az új politikai szereplők – EMNT, SZNT, MPSZ majd MPP – napirend-változtató megjelenésével.

Az elvi és közpolitikai kérdések elkülönítésének, a „nemzeti minimum” megállapításának fontossága a kérdések újrameghatározását, célok felülvizsgálását, társadalmi vitára bocsátását jelentik. Ezzel biztosítható a különböző – társadalom szintjén létező, nem intézményesült vagy marginalizált – csoportok aktív részvétele, és a program legitimitása is. Ugyanakkor a kooperatív szembenállás egyik fő intézményévé az Erdélyi Magyar Egyeztető Fórumnak kell válnia úgy, hogy az képes legyen nemcsak a közösségi érdekek vitán felüli kérdéseinek megállapítására, hanem az elérésükhöz szükséges stratégiák kidolgozására is.